

אזרחות

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14x1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	(9x3) + (13x1)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	22	נקודות
סך הכול	—			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
 כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

שם לב: הבחינה מתחילה בעמוד 3.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. בעת האחרונה פורסם כי אספן המחזיק בידיו חמישה מכתבים שכתבו ילדים יהודים בתקופת השואה מציע אותם למכירה פומבית. בעקבות הפרסום ביקשה הנהלת מוזאון "יד ושם" לקבל לידיה את המכתבים. לטענת הנהלת "יד ושם", המכתבים הם עדות לפרק חשוב בתולדות עם ישראל בשואה, ולכן מקומם ב"יד ושם", שהוא מוסד רשמי של מדינת ישראל המופקד על תיעוד חיי היהודים לפני השואה ובמהלכה. לטענתם, שימור המכתבים במוזאון יתרום להנצחת השואה ולהנחלת מורשת השואה לדורות הבאים. בעקבות זאת הסכים האספן למסור ל"יד ושם" העתקים של המכתבים, אך לא את המכתבים המקוריים. לטענתו, הוא שילם על המכתבים בכסף, ולכן הוא רשאי למכור אותם במכירה פומבית.
- א. ציין והצג את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בטענה של הנהלת "יד ושם".
הסבר כיצד סוג לאומיות זה בא לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את הזכות שבאה לידי ביטוי בטענת האספן.
הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
2. בתקופה האחרונה מורגש ברשתות השיווק מחסור בחמאה. פרשנים לענייני כלכלה מסבירים שמשרד הכלכלה ומשרד החקלאות מעוניינים להגן על יצרני החמאה המקומיים מפני תחרות ולכן מגבילים את יבוא החמאה ממדינות אחרות לישראל.
- קבוצה של אזרחים הקימה את ארגון "האינטרס שלנו". אחת המטרות של הארגון היא להיאבק למען ייבוא חופשי וזול של מוצרים כמו חמאה מחוץ לארץ. ראשי הארגון ביקשו מציבור צרכני החמאה שיצטרפו למאבקם, ויכתבו לשרים מכתבים ובהם ידרשו לתת מענה למחסור בחמאה.
- א. ציין והצג את תפקיד הממשלה שבא לידי ביטוי בדברי הפרשנים לענייני כלכלה.
הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שבאמצעותו פעל הארגון "האינטרס שלנו" לפתרון בעיית המחסור בחמאה.
הסבר כיצד סוג מנגנון זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מן השאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מן השאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-7 (בכל תשובה כתוב לפחות שניים-שלושה משפטים).

3. הצג את התוכן של כל אחת מן הפניות האלה ממגילת העצמאות:
— הפנייה לערבים תושבי מדינת ישראל
— הפנייה לאומות המאוחדות (או"ם)
4. הצג שניים מן התנאים ההכרחיים לקיום בחירות דמוקרטיות.
5. הצג חובה אחת של האדם **כאדם** וחובה אחת של האדם **כאזרח**.
6. הצג את עיקרי התוכן של אחד מחוקי היסוד שלפניך:
— חוק יסוד: **כבוד האדם וחירותו**
או
— חוק יסוד: **ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי** (חוק הלאום).
7. הצג שני הבדלים בין הגישה הכלכלית-חברתית ה**ליברלית** (הנאו-ליברלית) ובין הגישה הכלכלית-חברתית ה**סוציאל-דמוקרטית**.

ענה על אחת מן השאלות 8-12, על פי אחד מן האשכולות שלמדת.

8. אשכול: העולם היהודי

- הצג שני מאפיינים של החברה החרדית בישראל.
- הצג את המושג **מדיניות הבחנה**.
- הסבר כיצד מדיניות ההבחנה מאפשרת מימוש של אחד המאפיינים של החברה החרדית.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

- הצג את המושג **גלובליזציה**.
- הצג שני מאפיינים של **תקשורת המונים**.
- הסבר כיצד תקשורת ההמונים מושפעת מתהליך הגלובליזציה.

10. אשכול: בחירות ומפלגות

- הצג את המושג **ממשלת אחדות לאומית**.
- הצג את עקרון **ההסכמיות**.
- הסבר כיצד עקרון ההסכמיות מתממש בקיומה של ממשלת אחדות לאומית.

11. אשכול: רשויות מקומיות

- הצג את **שיטת הבחירות** לשלטון המקומי.
- הצג את עקרון **הפלורליזם**.
- הסבר כיצד עקרון הפלורליזם מתממש בשיטת הבחירות לשלטון המקומי.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

- הצג את המושג **נציב תלונות הציבור**.
- הצג את המושג **תרבות פוליטית דמוקרטית**.
- הסבר כיצד תרבות פוליטית דמוקרטית מתממשת בתפקיד של נציב תלונות הציבור.

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

בעת האחרונה בחרו אנשים רבים לנסוע באוטובוסים בקווים שפועלים בשבת, בעקבות יוזמה של גופים פרטיים או רשויות מקומיות מסוימות. הנסיעה בקווים האלה אפשרה לאלפים להגיע בנוחות ובקלות לביקור אצל סבתא וסבא, לארוחת שבת או לסרט בקולנוע, ולפי הביקוש הרב נראה שהמיזם יתרחב ויגדל בעתיד. ממיזם זה למדנו כולנו שיעור חשוב על הכוח של מאבק אזרחי עיקש שנמשך שנים רבות ונשא פרי.

אבל בצד הרווח יש גם הפסד: בעיניי, השבת הישראלית היא לאו דווקא שבת המבוססת רק על מצוות התורה, אלא השבת שנקבעה במרוצת הדורות כיום מנוחה ויש לה משמעות וערך בעיני כלל העם היהודי. רבים מאזרחי ישראל מכירים בייחודו של יום זה, אך לא בהכרח מתוך מחויבות דתית. השבת, שהיא המתנה החשובה ביותר שהעניקה היהדות לעולם, הפסידה.

בשנים האחרונות אטמו נבחרי הציבור את אוזניהם לקולות המחלוקת על צביון השבת ובכך אפשרו למשבר השבת לתפוח לממדי ענק. כל יוזמה ליישוב מחלוקת זו נתקלה בחומה בצורה. במקום שנבחרו ציבור דתיים וחילוניים, הנבדלים זה מזה בתפיסת עולמם, יישבו את חילוקי הדעות ביניהם, הם הפקירו את הזירה. התוצאה היא שעסקים רבים פתוחים בשבת, וביישובים רבים פועלת תחבורה ציבורית בשבת.

לדעתי, ההתעקשות של נבחרו ציבור, המייצגים מגזרים שונים ודעות שונות בחברה, לסרב להקשיב איש לדעות רעהו הובילה למציאות זו שבה לא נמצא פתרון מוסכם לסוגיות המסחר והתחבורה הציבורית בשבת, ובכך הפסידה השבת. לכן עד שלא נשכיל לייצר שיח חדש, של הקשבה לדעת האחר, תפסיד היהדות גם במערכה הבאה.

תוצאה נוספת של התעקשות זו נוגעת לנותני שירות שעובדים בשבת, כמו נהגים וקופאיות. רבים מהם הם בעלי משפחות המעדיפים שלא לעבוד בשבת. לא תמיד בעלי העסק נותנים להם יום חופש חלופי ולעיתים גם לא תוספת תשלום בעבור עבודתם בשבת, כנדרש בחוק.

אם כך, אולי הגיע הזמן לדון על צביון השבת במדינה ולהחליט אם ראוי להנהיג תחבורה ציבורית מוגבלת בשבת, שתיתן מענה גם לחילוניים וגם לדתיים.

(מעובד על פי: ח' ארצי סרור, "הסטטוס־קוו יצא מהתחנה". מתוך: ידיעות אחרונות, 25/11/2019)

ענה על שתיים מן השאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).
שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) ענה **על פי מה שלמדת**, ולא על פי הקטע.
בחלק השני של השאלה ענה **על פי הקטע**.

13. הצג את העמדה ("חלום"): **מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית**.
הסבר כיצד באה לידי ביטוי בקטע **התמיכה** של כותבת המאמר בעמדה זו בנוגע לאופייה הרצוי של מדינת ישראל מן ההיבט הדתי.

14. הצג את עקרון **הסובלנות**.
הסבר את טענת כותבת המאמר בנוגע למימוש עקרון הסובלנות, כפי שהוא בא לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את סוג הזכויות: **זכויות חברתיות-כלכליות**.
הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק רביעי (22 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 16-18, ועל אחת מן השאלות 19-20 (לכל שאלה – 11 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 16-18.

16. נוסע ישראלי שטס מתאילנד לישראל תבע את חברת התעופה. לטענתו הוא הגיע לנמל התעופה שלוש שעות לפני הטיסה המיועדת, כפי שדרשה ממנו חברת התעופה, אך נאלץ להמתין שמונה שעות משום שהטיסה נדחתה לשעה מאוחרת, וחברת התעופה לא הודיעה על כך מראש.

השופט קיבל את טענת הנוסע, ופסק שחברת התעופה תשלם לו פיצוי כספי בשל עוגמת הנפש שנגרמה לו בגלל העיכוב בטיסה.

— ציין והצג את **סוג המשפט** שהתנהל בעניינו של הנוסע.
הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. במערכת הבחירות האחרונה החליטו מועמדים לכנסת מכמה רשימות להתאחד כדי להתמודד בבחירות ברשימה אחת.

אחת המועמדות הסבירה כי איחוד הרשימות הוא מהלך הכרחי. לדבריה, איחוד הרשימות יבטיח שנציגי הרשימה החדשה יצליחו להיכנס לכנסת, ורק כך יביאו לידי ביטוי את רצון הבוחרים של כל אחת מן הרשימות שהתאחדו.

— ציין והצג את **תפקיד הכנסת** שמתממש באמצעות איחוד הרשימות.
הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בדברי המועמדת.

18. במהלך משחק כדורגל של נבחרת ישראל, התפרץ אחד האוהדים בריצה למגרש כדי להצטלם עם שחקן הנערץ עליו ולפרסם את התמונה. המשטרה עצרה את האוהד, והודיעה כי תמליץ להעמיד אותו לדין על שיבוש מהלך המשחק וסיכון חיי השחקנים.

— ציין והצג את **סוג העבריינות** שבא לידי ביטוי במעשה האוהד.
הסבר כיצד עבריינות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. בעקבות התפרצות מגפה של נגיף הקורונה בעולם, החליט שר הבריאות לנקוט צעדים שימנעו את התפשטות המגפה בקרב הציבור בישראל. אחד הצעדים שנקט היה חתימה על צו המאפשר לשירותי הבריאות ולרופאים לכפות אשפוז בבידוד על כל מי שיאובחן כי נדבק בנגיף.
- כמו כן נקבעו הנחיות ולפיהן כל מי שחוזר לישראל ממדינות מסוימות יידרש לשהות בבידוד במשך שבועיים, ועליו להימנע מלהימצא במקומות ציבוריים.
- יש התומכים בצעדים שנקט שר הבריאות ויש המתנגדים להם.
- הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.
- בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. טענה – הצג את עמדתך באופן ברור.
- ב. הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי אזרחות.
- ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

20. "צו איסור פרסום" אוסר על אמצעי התקשורת לפרסם את שמו של חשוד או פרטים על חקירתו לפני שהוגש נגדו כתב אישום.
- יש הטוענים שבמקרים שבהם החשודים הם נבחרי ציבור או בעלי תפקידים בכירים ברשויות השלטון אין להוציא צווי איסור פרסום.
- יש התומכים בטענה זו ויש המתנגדים לה.
- הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות – נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.
- בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. טענה – הצג את עמדתך באופן ברור.
- ב. הנמקת עמדתך – הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי אזרחות.
- ג. הנמקת העמדה המנוגדת – הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!